

schilders vaak rijker waren dan hij (Renoir, Degas) of inniger, als Fantin Latour, wiens zedige fijnheid en diepvertrouwde kamertoon hier weer trof in een doek uit Lyon van twee lezende vrouwen aan een tafel.

Slechts één kan in dat opzicht de grootere buurman van Daumier worden genoemd: Millet. Wat is het geheim van diens zeegezicht, niet grooter dan 32×41 . Een marine, waar niets in is van de gebruikelijke marines, omdat de menschen in het schuitje, de zee en het licht zoo zilt en echt proeven als de natuur en het menschenleven, in de oogenblikken van verhevigd bestaan. Met woorden als schoonheid en geluk heeft dit niet meer te maken. Evenmin als het groote onaffe doek der takkeboschdraagsters, die in den groen-grauwen avond opdoemen, sleepende over de aarde, kreunende als boomen in den wind, noodlottig en groot in hun lompen. Zulk een vizioen vaagt weg alles wat klein is en aardig en vriendelijk. Er is die algemeenheid in van het groote levensgevoel, dat de middeleeuwsche kunst altijd de regionen doet bereiken, waar het leven het oppervlak verlaat. Zijn veront-rusting over den mensch is nog verankerd, alleen de middeleeuwsche blijdschap is weg en de weemoed der 19de eeuw heeft beslag genomen.

Hoe moeilijk past echter in deze reeks der 19de eeuwsche onrust Corot, die hier niet heerscht, nooit heerscht hij, maar eenvoudig aanwezig is, soeverein aanwezig. IJl en teeder, als de eerste herfstluchten, rustig, precies en zuiver, zonder een zweem van pathos. Eén, die het juist daardoor nog het langste zal volhouden in de slijtage der tijden. Hoe past vervolgens in deze reeks der vibreerende emoties Puvis de Chavannes? Men heeft van hem uit Lyon gehaald het ook in ons land door der Kinderen en Roland Holst bekend geworden, maar door weinigen aanschouwde portret, dat hij op 59-jarigen leeftijd schilderde van de prinses Marie Cantacuzène, die hij elf jaren later zou huwen. Ook dit was een der ontroerende ontmoetingen op de tentoonstelling. Heel de mannelijke kracht der liefde, in het diep begrijpen eener groote passie, heeft bij het beschouwend schilderen van dit in veel leed veredelde gelaat en deze broze gestalte, de beeltenis doordrongen. Doorstraald van die verheven koestering, waarin zoo menig middeleeuwsch beeldhouwer de madonna heeft gezien, in een mengeling van geluk en ongeluk, waaraan het aanvaarden vastheid en grootheid heeft gegeven. Juist boven de wereld, na aan het afscheid, maar nog dichtbij genoeg om de straling te voelen van het warm en innig verband.

Wie komt in deze gebieden nog klaar met het beeld der vibraties? De 19de eeuw is oneindig gecompliceerd. Voor Frankrijk dient de historieschrijver rekening te houden met een grootere kracht der middeleeuwsche traditie in stijl, temperament en gehalte dan oogenschijnlijk lijkt. De mogelijkheid van een Viollet-le Duc stond waarlijk niet op zichzelf, maar beteekent een wereld daaromheen, waaruit ook hij is voortgekomen. Het constructieve element en de verheven zin voor het aardsche hebben daar zelden geheel ontbroken.